

RIGHTS RETENTION ASKEL ASKELELTA - SPARC Europelta apua RRS- strategioiden laadintaan

Rights Retention -strategia on ajankohtainen asia avoimessa tieteessä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Asiaan vaikuttava lainsäädäntö on kansallista ja strategiat usein organisaatiokohtaista, mutta niiden laadinnan tueksi on tarjolla apua Euroopan tasolla. SPARC Europan Project Retain -sivustolla on laidasta laitaan erilaisia selvityksiä ja materiaaleja aiheesta.

Rights retention -menettely tarkoittaa sitä, että julkaisun tekijä(t) pidättävät itsellään oikeuden välittömään rinnakkaistalentaamiseen kustantajien ja kustannussopimusten linjauksista riippumatta. Suomessa FUNin piirissä on tehty taustaselvitystyötä Rights Retention -strategioiden osalta (Nykyri 2023). Organisaatiokohtaisia strategioita ei ole ainakaan toistaiseksi Suomessa julkaistu.

RRS-strategioita luodaan organisaatiotasolla ja enimmäkseen paikallisen lainsäädännön ehdoilla, joten strategiat eivät ole suoraan monistetavissa maasta toiseen. Tämä vaikuttaa siihen, millainen kansainvälinen yhteistyö on järkevää. Euroopan tasolla asiaa on edistänyt esimerkiksi SPARC Europe -niminen säätiö, joka on sitoutunut tiedon vapaan saatavuuden sekä avoimen tieteen, tutkimuksen ja oppimisen edistämiseen. Syksyllä 2023 säätiö toteutti Project Retain -kampanja Knowledge Rights 21 -hankkeen rahoituksella.

Paikallinen lainsäädäntö keskiössä

SPARCin julkaisema *Opening Knowledge: Retaining Rights and Open Licensing in Europe* -raportti kartoitti tilannetta Euroopassa. Raportissa todetaan, että omalle organisaatiolle sopivin lähestymistapa määräytyy muun muassa lainsäädännön, julkaisukulttuurin ja rahoitusvaatimusten ehdoilla. Yleisesti ottaen asiaan liittyvät suositukset ja strategiat ovat vahvempia, jos niitä tehdään organisaation tasolla eikä ainoastaan yksittäisten tutkijoiden toimesta. Luonnollisesti taustalla olevat lainsäädännölliset perusteet ovat myös keskiössä ja esimerkiksi Britanniassa tekijänoikeuslaissa on mekanismeja, jotka tukevat rights retention -menettelyä paremmin kuin mannereurooppalainen lainsäädäntö. (Labastida i Juan 2023, 2.)

Laajemman raportin lisäksi SPARC on panostanut myös ytimekkäämpiin materiaaleihin ja koostanut niitä sekä muiden tahojen tuottamia materiaaleja yhteen Rights Retention Helper

Tiivistetty tarkistuslista organisaation RRS-strategian laadintaan (Labastida ym. 2023b):

1. LÄMMITTELE

- Perehdy yleisluontoisesti tekijänoikeuslainsäädäntöön sekä avoimen lisensioinnin ja tutkimusrahoituksen käytäntöihin, sekä omassa maassasi että kansainvälisesti
- Opi muilta, esimerkiksi verkostoista ja saman tyyppisiltä organisaatioilta
- Perehdy oman organisaatiosi rakenteisiin ja käytäntöihin esimerkiksi julkaisemisessa
- Luo ohjeita ja viesti selkeästi

2. KESKUSTELE AVOIMESTI

- Tunnista ja osallista muutoksentekijöitä ja kuuntele eri tahojen tarpeita.
- Konsultoi lakiasiantuntijoita.
- Kutsu yhteen ohjausryhmä ja varmista, että kuulet kaikkia tärkeitä tahoja.

3. KÄY TOIMEEN

- Luonnostele alustava strategia muiden tukemana.
- Osallista keskeisiä tahoja.
- Käytä standardisoitua kieltä ja ole systemaattinen terminologian kanssa.

4. JALKAUTA, VIESTI JA TUE

- Jalkauta suunnitelma.
- Levitä sanaa ja kerro, miten strategia hyödyttää eri tahoja.
- Tarjoa tukea eri kysymyksiin, koskivatpa ne etiikkaa, lainsäädäntöä tai teknologiaa.
- Huolehdi, että eri tahot tarjoavat yhdenmukaisia neuvoja.

5. SEURAA KEHITYSTÄ

- Pohdi, mikä on tavoite.
- Kerää palautetta.
- Arvioi kehitystä säännöllisesti.

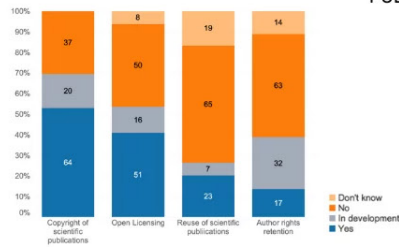
Researchers & institutions,
you are the original copyright holders:
make sure that you have the right to publish OA

Europe has seen a significant growth in activity **to implement policies which retain research publishing rights for researchers and the institutions themselves** over the last decade. However, research institutions, researchers, funders of research and policymakers, as well as publishers, must boost the uptake of rights retention and open licensing policies to enable researchers to share their work openly and in Open Access (OA).

TAKE ACTION!

	institutions	researchers	publishers	national OS policymakers
EMPOWER THOSE WHO HAVE COPYRIGHT TO TAKE CONTROL OVER THIS WORK NOW AND IN THE FUTURE				
ADVOCATE FOR AND CHOOSE THE LEAST RESTRICTIVE LICENCES TO OPEN UP RESEARCH, NAMELY CC BY				
ENSURE SUFFICIENT RIGHTS ARE RETAINED FOR ENABLING IMMEDIATE OPEN ACCESS				
ENGAGE WITH PUBLISHERS TO ADVOCATE FOR CHANGE RELATING TO AUTHOR RIGHTS RETENTION, COPYRIGHT TRANSFER AND OPEN LICENSING				
HIGHLIGHT, UTILISE, AND SHOWCASE GOOD PRACTICES: REFER TO YOUR PEERS AND BUILD YOUR POLICIES ON THEIR EXPERIENCE				

DOES YOUR INSTITUTION HAVE A POLICY WHICH COVERS THE FOLLOWING AREAS?

3 RESEARCH & SCIENTIFIC POLICYMAKING STAKEHOLDER GROUPS CAN MAKE A DIFFERENCE

- 1 INSTITUTIONS
- 2 FUNDERS
- 3 PUBLISHERS

CC BY

Using a CC BY licence facilitates broader access and reuse of research results in research and teaching increasing its impact and global reach.

"An institutional rights retention policy can be defined as follows:

An **expressed** position setting out the practice of retaining **sufficient rights** for academic works produced by an institutions' researchers' to make the work **openly accessible and reusable immediately**"

CHALLENGES

Many publishers continue to ask for a transfer of copyright or an exclusive publishing licence and impose embargoes. This does not comply with many funder and institutional requirements nowadays.

There is a lack of awareness of the disadvantages of signing away publishing rights and why it is important to retain them, it is not always clear what opportunities open licensing brings.

OUTDATED COPYRIGHT POLICIES AND PROCESSES MAKE IT DIFFICULT FOR RESEARCHERS TO PUBLISH IMMEDIATE OPEN ACCESS AND RETAIN RIGHTS TO THEIR WORK

Given that some publishers are willing to allow authors to retain all necessary rights and proactively support the requirements of different rights retention policies, **there is reason to believe that further dialogue and open discussion of concerns will lead to greater support and change over time**"

-verkkosivulle (SPARC Europe 2024). Sivusto on kokoelma resursseja, joissa on ohjeita, tietoa ja käytännön vinkkejä tutkijoille, tutkimusorganisaatioille, päätöksentekijöille ja julkaisijoille, jotka haluavat ymmärtää tai edistää avointa lisensointia. Sivuston materiaalit syntyivät Project Retain -kampanjan aikana järjestettyjen yli 150 haastattelun tuloksena.

Materiaalit kerätty yhdelle sivustolle

SPARC Europella työskentelevä Clara Riera, joka oli mukana kampanjan toteuttamisessa, kertoo syntyprosessista seuraavasti:

”Haastatteluissa opimme paljon asiaan liittyvistä tarpeista, huolista ja väärinkäsityksistä ja ennen kaikkea toimivista käytännöistä asian edistämiseksi. Halusimme tiivistää oppimaamme helppolukuiseen muotoon. Koimme tärkeäksi tukea sekä tutkijoita tekijänoikeuksiansa säilyttämisessä että

organisaatioita strategioiden ja tukipalveluiden kehittämässä. Lopulta materiaalit koottiin yhdelle sivustolle Rights Retain Helperiksi”, kertoo Riera.

”Koska kansallisissa tilanteissa on eroja, pyrimme keskittymään elementteihin, jotka ovat yhteisiä maasta riippumatta sekä tarjoamaan opastusta rights retention -prosesseihin ja tärkeimpiin käsitteisiin”, täydentää Riera.

Materiaaleista kirjastojen kannalta kiinnostava on esimerkiksi tarkistuslista organisaatiossaan RRS-strategioita laativille henkilöille. Tarkistuslista tiivistää strategian teon ja jalkautuksen viiteen askeleeseen ja niihin kuuluviin alakohtiin, jotka on kuvattu ohessa viireällä pohjalla. Vastaavat tiiviit tarkistuslistat on tehty myös tutkijoille sekä kansallisen tason suuntaviivoja työstävien henkilöiden tarpeisiin. ❖

Project Retainin sivusto:

<https://bit.ly/projectretain>

Lähteet

LABASTIDA I JUAN, I., MELINŠČAK ZLODI, I., PROUDMAN, V., & TREADWAY, J. (2023). *Opening Knowledge: Retaining Rights and Open Licensing in Europe*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8084051>

LABASTIDA, I., MELINŠČAK ZLODI, I., PROUDMAN, V., RIERA, C. & TREADWAY, J. (2023). *Checklist for Institutional policymakers: 5 steps to implement an institutional rights retention policy* (Version 1). <https://doi.org/10.5281/zenodo.8427530>

NYKYRI, S. (2023). *RRS keskustelutti FUNin webinaarissa elokuussa*. <https://yliopistokirjastot.fi/rrs-keskustelutti-funin-webinaarissa-elokuussa/>

SPARC Europe (2024). Rights Retain Helper. <https://sparceurope.org/what-we-do/open-access/copyright/project-retain/rights-retention-helper/>

Kirjoittaja:

PIRJO KANGAS

KR21-hankkeen Suomen koordinaattori
pirjo.kangas@knowledgerights21.org